

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA BAYRAM ERTALIKLARI - MAKTABGACHA YOSHDAI BOLALARNING MUSIQIY MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH OMILI SIFATIDA

Salayeva Muxabbat Saburovna

*Urganch davlat universiteti "Maktabgacha ta'lim metodikasi"
kafedrası p.f.d. professori,*

Muxadova Shaxlo Maqsudbek qizi

*Urganch davlat universiteti
2-bosqich magistranti
Ózbekiston, Urganch*

Annotatsiya. Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotida bayram ertaliklaridan maktabgacha yoshdagi bolalarning musiqiy madaniyatini shakllantirishda foydalanish imkoniyatlari haqida tarbiyachilar va ota-onalarga pedagogik maslahatlar mazmuni taqdim etiladi.

Kalit sózlar: maktabgacha ta'lim tashkiloti, bayram ertaliklari, maktabgacha yoshdagi bola, musiqiy madaniyat, i shakllantirish, imkoniyat, tarbiyachi, musiqa rahbari, ota-onalar, pedagogik maslahat, shaxsiy xususiyatlar, emotsional nutq, improvizatsiya, kommunikatsiya.

Аннотация. В данной статье представлено содержание педагогических советов воспитателям и родителям о возможностях использования праздничных утренников в формировании музыкальной культуры дошкольников в дошкольной образовательной организации.

Ключевые слова: организация дошкольного образования, праздничные утренники, дошкольник, формирование музыкальной культуры, возможность, воспитатель, музыкальный руководитель, родители, педагогический совет, личностные особенности, эмоциональная речь, импровизация, общение.

Respublikamizda maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarining har tomonlama yetukligini ta'minlashga qarata O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 30-sentabrdagi "Maktabgacha ta'lim tizimini boshqarishni takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3955-son qaroriga [1.] muvofiq ishlab chiqilgan "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi"[2.], 2019-yil 8-maydagi PQ-4312-son "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi [3.] qarorlari, Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 13-maydagi 391-son "Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-

tadbirlari to'g'risida"gi qarori, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 16-dekabdagi O'RQ-595-son "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni [4.], O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 22-dekabdagi "Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standarti"to'g'risidagi 802-sonli qarori [5.] hamda mazkur sohaga tegishli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirish yuzasidan keng ko'lamli ishlar olib borilmoqda. Bu esa maktabgacha yoshdagi bolalarni davlat talablariga muvofiq har tomonlama ma'naviy-axloqiy yetuk qilib tarbiyalash vazifasini amalga oshirish zarurligini taqozo etadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'tkaziladigan bayram - bu jamoaviy birlikning o'ziga xos shakli bo'lib, unda ishtirokchilarning umumiy kayfiyati va hamdardligi ifodalanadi. Bu ijtimoiy hayot dinamikasi bilan bog'liq bo'lib, unda hayotning ma'lum davrlari odamlar tomonidan o'ziga xos hissiy tarzda idrok etiladi. Bayram ertaliklari bolalarga kundalik hayotdan ko'ra boshqacha xatti-harakatlar va faoliyat uslubida bevosita ishtirok etishni taklif qiladi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'tkaziladigan bayram ertaliklari - maktabgacha yoshdagi bolaning hayotidagi eng yorqin daqiqalardan biridir. Bolalar bayram ertaliklarilarining o'ziga xos psixologik ahamiyati shundaki, ular maktabgacha yoshdagi bolalar musiqa madaniyatini shakllantirib, o'zida bo'lgan eng yaxshi xususiyatlarni anglashga yordam beradi. Bayram ertaliklari jarayonining o'zi u uchun shaxsan muhim bo'lib, ijobiy hissiy tajribalarni keltirib chiqaradi va bolalar o'rtasida ijodiy o'zaro ta'sirning noyob tizimini yaratadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi bayram ertaliklarining maqsadi - bolaga quvonch bag'ishlash unda zavqlanish, o'z iste'dodlarini namoyon etish, ijodkorligini shakllantirish orqali bola shaxsini ma'naviy boyitishdan iboratdir.

Ommaviy bayramlar kuchli hissiy tajribalarni keltirib chiqaradi va samarali targ'ibot uchun qulaydir. Bundan tashqari, madaniyatning arxaik elementi sifatida bayramni takrorlash his-tuyg'ularni va ular bilan bog'liq targ'ibotni ong ostiga kiritish, odattiy, organik, hissiy stereotiplar hosil qilish imkonini beradi.

Bayram ertalıkları yordamida bolalar nafaqat faol bo'lishni, balki bayram bolalarga o'z-o'zini ifoda etishda erkinligini his qilishlari, ta'lim tashkiloti qoidalaridan, tartib-intizomdan va keskinlikdan qanday qilib tanaffus qilishlari mumkinligi kabi ba'zi mustaqil huquq va erkinliklarni beradi. Bayram ertalıkları davomida bolada o'ziga nisbatan hurmatli munosabat shakllanadi va o'z faoliyati orqali shaxsiy kamchiliklarini bartaraf etib boradi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi bayram ertalıkları bolalarning intellektual va jismoniy rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Bayram ertalıklarining ko'pchiligi mavsumiy bo'lib, inson oldida o'zini namoyon qilish uchun ko'plab ichki imkoniyatlarni ochadigan marosimga o'xshash odatlarning takrorlanishidan tashkil topadi. Marosim tom ma'noda hayratlanarli xususiyatga ega: u ijtimoiy makonga insonning madaniy ijodkorlik qobiliyatini, har tomonlama muhabbat, cheksiz quvonchni uyg'otishi va olib kelishi mumkin, lekin qaysidir. qisqa chaqnash bilan bayram ertalıkları cheklangan.

Bayram ertalıklarining mohiyatini ijtimoiy faoliyatdan tashqarida tushunish mumkin emas. Bolalar manfaatlariga eng yaqin bo'lgan, ularning rivojlanish sohasini, dunyoqarashini ifodalovchi faoliyat sifatida bayram ertalıkları ta'limni insonparvarlashtirishning kuchli vositasi, boshqa barcha faoliyat turlari (o'yin, ta'lim, mehnat) bilan bog'liq shakl sifatida ko'rib chiqilishi kerak., Bayram ertalıklarida bolalarda estetik tarbiya va muloqot shakllanib, bu shaxsning har tomonlama rivojlanishi sifatida taqdim etiladi.

Pedagogik faoliyat sub'ekti sifatida bayram ertalıkları bolaning moslashish jarayonini ta'minlashda psixologik vositachi vazifasini bajaradi. Bayram ertalıklarining muhim g'oyasi, bir tomondan tarixiylik tamoyilida talqin qilingan voqealar, omillar, nomlar, afsonalar yig'indisini o'z ichiga oladi. Boshqa tomondan esa, bu xalqlar madaniyati, milliy va mahalliy xarakterdagi urf-odatları, an'analari yig'indisi hisoblanadi.

Bayram ertalıkları bolalarning ijodi uchun keng imkoniyatlar ochadi, bola qalbida yorqin tuyg'ular, olijanob his-tuyg'ular uyg'otadi. Bolaning jamoada

yashash qobiliyatini tarbiyalaydi, ongi va qalbini ma'naviy boyitadi. "Bolalar bayramlarining o'ziga xos psixologik ahamiyati shundaki, ular bolaga o'zida bo'lgan eng yaxshi narsalarni anglashga yordam berishi mumkin, chunki bayram jarayonining o'zi u uchun shaxsan ahamiyatli bo'lib, ijobiy hissiy tajribalarni keltirib chiqaradi va o'ziga xos ijodiy tizimni yaratadi, bolalar va kattalar o'rtasidagi o'zaro ta'sirni shakllantiradi"[6.].

Zamonaviy musiqani idrok etish jarayonida bolalarning musiqiy madaniyatini rivojlantirishning pedagogik shartlari pedagogik va psixologik adabiyotlarda "vaziyat toifasi "atrof-muhit", "vaziyat" kabi umumiy tushunchalarga nisbatan o'ziga xos deb hisoblanadi, bu esa ob'ektlarning umumiylikni kengaytirishi qayd etilgan.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida bayram ertaliklari maktabgacha yoshdagi bolalarning musiqiy madaniyatini shakllantirish omili sifatida xizmat qiladi. Musiqa madaniyati kontseptsiyasining asosiy qoidalari D.B.Kabalevskiy, N.A.Metlov [8.], B.M.Asafiyev, N.P.Vetlugina, O.P.Radigina kabi olimlarning pedagogik tadqiqot ishlarida ishlab chiqilgan. "Madaniyat" tushunchasi murakkab tarixiy taraqqiyot yo'lini bosib o'tdi.[7.]

Maktabgacha ta'lim tashkilotida bayram ertaliklari maktabgacha yoshdagi bolalarning musiqiy madaniyatini shakllantirish omili sifatida xizmat qiladi. Maktabgacha yoshdagi bolalarni rivojlantirish va tarbiyalashda bayram ertaliklarining o'rni nihoyatda katta ahamiyatga egadir.

Maktabgacha ta'lim tashkilotda bayram ertaliklari - bu kattalar va bolalar uchun birgalikdagi tadbir bo'lib, unda har bir kishi o'z roli va mas'uliyatiga ega bo'ladi.

Tarbiyachiining bayram ertaliklarini tayyorlash metodikasi uch bosqichni o'z ichiga oladi:

1. "Tarbiyachi bola sifatida";
2. "Pedagog yetakchi sifatida";
3. "Pedagog aktyor sifatida".

Bu jarayonda maqsad bolalarning musiqiy va ijro etishdagi qiyinchiliklarini tushunish, qiynalayotgan vaqtda yordam berish, o'zlarining sahna, nutq va tashkiliy muammolarini hal qilishda o'z ustida ishlashni o'rgatishdan iborat.

Tarbiyachiing vazifalari:

- birinchi bosqichda: bolalar bilan musiqiy repertuarni o'rganish (ohang, so'zlar, raqslardagi harakatlar va tartiblar, o'yin qoidalari, orkestr qismlari)
- ikkinchi bosqichda: musiqiy repertuarni bilish, tarbiyachi o'zini va bolalarni bayram ertaliklariga tayyorlashi.
- uchinchi bosqichda: rolingizni bolalarsiz mashq qiling, qahramonlar bilan muloqot qilish, personajlar kostyumlarini tayyorlash bo'yicha tavsiyalar berish.

Ertalik paytida tarbiyachiing vazifalari:

1. Tashkiliy
2. Emotsional nutq
3. Kommunikativ
4. Musiqiy

Tarbiyachiing tashkiliy vazifalari:

1. Bolalarni rollarga taqsimlashda qayta qurish, o'yinlar va jamoaviy raqslar o'tkazish, atributlarni chiqarish, tarqatish, zal tozaligini tashkil qila olish;
2. Har bir chiqish vaqtida "sahna"da o'z o'rnini tanlay olish, boshlovchi va yordamchining vazifalarini taqsimlay olish.

Tarbiyachiing hissiy va nutq vazifalari:

1. Bayram ssenariysini va uning musiqiy va adabiy repertuarini bilish;
2. Semantik urg'ularni ajratib ko'rsatib, turli intonatsiyalar bilan emotsional-ekspressiv nutqqa erishish;
3. Bolalarga fe'llarning buyruq shakllaridan foydalangan holda doimo ko'rsatmalar bering ("tur, yur, o'tir"). Buning sababi, maktabgacha yoshdagi bolalar, ayniqsa kichik yoshdagilar, oldingi ko'rsatmalarni shaxsan o'zlariga qaratilgan deb qabul qilmaydilar;

4. Improvizatsiya qila olish, ajablanish elementlarini izlash va bayramona muloqotning samaradorligini ta'minlash;

5. Aniq shaxsiy fazilatlar artistlik, yaxshi niyat, topqirlik, tashabbuskorlikga ega bo'lish:

Tarbiyachiing aloqa vazifalari:

1) kattalar: yordamchi tarbiyachi, ota-onalar bilan o'zaro munosabatda bo'lish;

2) kattalar va bola: bolalarning bir-biri bilan va kattalar bilan to'g'ri munosabatini tashkil etish, har bir bolaning muammolarini ko'rish va o'z vaqtida yordam ko'rsatish qobiliyati, har bir bolaga do'stona munosabatda bo'lish, bolalarni faqat ijobiy baholay olish.

Tarbiyachiing musiqiy vazifalari:

Qo'shiqlardagi "zaif nuqtalarni" bilish (e'tiborli harakatni taklif qilish, keyingi tartibning boshlanishi), raqslar (qayta qurish), orkestr (cholg'ularni taqsimlash).

Ertalikni tayyorlash uchun bolalar bilan dastlabki ish quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. Bayram mavzusiga oid qo`shimcha adabiyotlarni o`qish;
2. She`rning tahririni o`rganish;
3. Jadvallarda rollarni o'rganish va boshqarish;
4. Musiqa mashg'ulotlaridan bo'sh vaqtlarida ertangi kunning musiqiy, o'yin materiallarini takrorlash (masalan, bolalar yoki qo'g'irchoqlar uchun kontsert shaklida);
5. Kiyimlarning zaruriy atributlari va elementlarini tayyorlash (ota-onalar bilan birgalikda);
6. Bolalarda ertangi kun va musiqa vaqtida. tadbirlarda qulay poyabzal bo'lishi kerak: (yumshoq, moslashuvchan, engil, qulay poyafzallar va balet oyoq kiyimlari);
7. Bolalar bilan birgalikda zalni bezash uchun elementlarni tayyorlash.

Bayram ertalıkları uchun xonani bezashning asosiy qoidalari:

- bayram mazmuniga javob beradigan bolalar uchun badiiy va tushunarli bezaklarni tayyorlash;
- badiiy va estetik didni rivojlantiruvchi ishlarni amalga oshirish;
- barcha ishtirokchilarda quvnoq kayfiyatni yaratish va bo'lajak tadbirlarga qiziqish uyg'otish.
- bolalarni musiqa uchun dizayn elementlarini ishlab chiqarishga jalb qilish.

Bayram ertaliklarini tayyorlashda tarbiyachiing ota-onalar bilan ishlashi quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- ota-onalarga uy sharoitida badiiy adabiyot o'qish bo'yicha tavsiyalar;
  - misralarni yoddan o'rganish usuli bo'yicha tavsiyalar;
  - kostyum elementlarini ishlab chiqarish bo'yicha tavsiyalar;
  - bayramni tashkil etish bo'yicha tavsiyalar;
  - ertalik oldidan bolaning psixologik kayfiyati bo'yicha tavsiyalar;
- Musiqa rahbari ota-onalarni bayramda qanday faollashtirishi mumkin?
- bayram syujeti davomida savollar berish;
  - Xulosa chiqarishda bolalarga muammo yoki topishmoqlarni yechishda yordam berish;
  - kattalarni o'yinning asosiy ishtirokchilari sifatida ishtirok etishga taklif qilish;
  - kattalar bilan birgalikda o'yin-atraksionlar yoki qiziqarli o'yinlar o'tkazish;
  - ota-onalarga qarsaklar bilan bolalarni qo'llab-quvvatlash uchun murojaat qilish.

Bayram ertaliklarida ota-onalarning xulq-atvor madaniyat darajasii.

1. Vaqtinchalik uyali aloqani uzish;
3. Bolalarni qarsaklar bilan qo'llab-quvvatlash;

4. Bayram ertalıkları haqida ota-onalarning sharhlari, tilaklar (siz sharhlar kitobini boshlashingiz mumkin);

5. O'z farzandiga o'rnak bo'lishlari uchun ota-onalar uchun badiiy tanlovlarda faol ishtirok etish;

6. Foto va video suratga olishdan tashkiliy foydalanish.

Bayram ertaliklarida pedagogik ish samaradorligini baholash mezonlari:

- bolalarning bayram davomidagi faoliyati, ularning farovonligi, hissiy holati, faollik va qiziqish darajasi, chiqishlar sifati;

- musiqa rahbari va tarbiyachilarning faoliyati, ularning ssenariy yozishdagi professionalligi, bolalarning yosh va individual xususiyatlarini, bir-birlari va bolalar bilan o'zaro munosabat darajasi va xarakterini hisobga olgan holda rollarni taqsimlay bilish;

- foydalanilgan musiqiy repertuarning sifati, uning mavjudligi, badiiyligi va bayram ertalıkları mavzusiga muvofiqligi;

- musiqiy repertuarning ijro sifati;

- bayram ertaliklarining tashkiliy jihatlari, unga tayyorgarlik ko'rishda butun jamoaning ishini muvofiqlashtirish;

- zalni bayramona bezash.

Xulosa o'rnida ta'kidlash joizki, maktabgacha ta'lim tashkilotida bayram ertalıkları maktabgacha yoshdagi bolalarning musiqiy madaniyatini shakllantirish omili sifatida xizmat qiladi. Maktabgacha yoshdagi bolalarni rivojlantirish va tarbiyalashda bayram ertaliklarining o'rni nihoyatda katta ahamiyatga egadir.

Foydalanilgan adaboyotlar ro'yxati:

1. "Maktabgacha ta'lim tizimini boshqarishni takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 30.09.2018 yildagi PQ-3955-son qarori,. <https://lex.uz/docs/-3923110>
2. "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi" O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 08.05.2019 yildagi PQ-4312-son qarori,. <https://lex.uz/docs/-4327235>
3. O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha

- rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 13-maydagi 391-son qarori, <https://lex.uz/docs/-4327235>
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 16-lekabdagi O'RQ-595-son "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni. <https://lex.uz/docs/-4646908>
  5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 22-dekabdagi "Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standarti" to'g'risidagi 802-sonli qarori. <https://lex.uz/docs/-5179335>
  6. Тарасов Г. С. Учебно-творческая деятельность студентаисполнителя // Вопросы психологи. 1983. № Кабалевский Д.Б. Как рассказывать детям о музыке. Учебное пособие. Москва.. Просвещение. 2005 год. -224с.
  8. Музыка — детям: Пособие для воспитателя и муз. руководителя дет. сада / Сост. С. И. Чешева, А. П. Николаичева.— М.: Просвещение, 1985.— 144 с.
  9. Salayeva M.S. Umumiy pedagogika. Darslik. "Nodirabegim" nashriyoti. -T.: 2021.-598b.

Ájiniyaz atındađı
NÓKIS MÁMLEKETLIK
PEDAGOGIKALÍQ INSTITUTÍ
N M P I
1934